

Rapport 04

Huizen van het Kind als nieuw model voor preventieve gezinsondersteuning: lessen uit pilootprojecten

Onderzoekers: Wout Frees en Bart De Peuter

Promotor: Prof. dr. Trui Steen

Samenvatting

Aanleiding

Het huidige landschap van preventieve gezinsondersteuning wordt gekenmerkt door een aantal knelpunten en uitdagingen. Er is een veelheid aan actoren en aanbod aanwezig op het veld, maar dit aanbod is vaak te weinig transparant voor ouders. Bovendien lijken bestaande of mogelijke synergiën tussen de actoren in het veld onvoldoende benut te worden. De nood aan laagdrempelige opvoedingsondersteuning en psychosociale ondersteuning neemt ondertussen onverminderd toe.

Om tegemoet te komen aan deze knelpunten en uitdagingen beoogt Kind en Gezin de introductie van een nieuw concept en model voor preventieve gezinsondersteunende dienstverlening onder de naam 'Huis van het Kind'. Dit label staat voor een netwerk dat minstens de door K&G gesubsidieerde actoren bevat en aansluiting zoekt bij het bredere ondersteunende beleid voor gezinnen. De doelstellingen van dit model zijn onder meer om het aanbod transparanter en makkelijker toegankelijk te maken voor ouders, het aanbod op een geïntegreerde wijze te organiseren, krachten van actoren te bundelen, en zorg op maat te realiseren.

Er wordt momenteel werk gemaakt van een regelgevend kader om dit concept te introduceren. Om het concept in de praktijk uit te testen en eruit te leren, werden er bovendien drie pilootprojecten opgestart. Daarnaast zijn ook reeds enkele bottom-up initiatieven opgeborreld die werken volgens dezelfde of gelijkaardige principes als het concept 'Huis van het Kind'.

Over het onderzoek

Dit onderzoek tracht het beleidsvoorbereidend en regelgevend proces te ondersteunen in functie van het uitrollen van het model in heel Vlaanderen. We doen dit door de drie pilootprojecten en twee van de bottom-up initiatieven onder de loep te nemen. We trachten meer bepaald inzichten te verwerven en lessen te trekken uit de praktijkervaringen van de betrokken stakeholders in de bewuste projecten. Op basis van deze inzichten formuleren we tot slot een reeks beleidsaanbevelingen aan de Vlaamse overheid.

De onderzoeksmethode zet sterk in op een interactief proces waarbij in een ruime stakeholderbevraging wordt voorzien. In elk van de bestudeerde projecten vonden interviews plaats met bevoorrechte getuigen vanuit de organisaties die mee gestalte geven aan de bewuste projecten. Aanvullend op deze rechtstreeks betrokken stakeholders, werden ook de opinies en aandachtspunten van enkele koepelorganisaties ingewonnen. Het overzicht van de respondenten is opgenomen in bijlage bij dit rapport. De interviews met de bevoorrechte getuigen vonden plaats in de periode november 2012 – januari 2013 voor wat betreft de drie pilootprojecten, en in de loop van maart 2013 voor wat betreft de twee bottom-up-initiatieven. De koepelorganisaties werden bevraagd in de loop van januari 2013.

Op het moment van de bevraging bevonden de pilootprojecten zich echter nog in volle ontwikkeling. Ook het concept van het Huis van het Kind, zoals ontworpen door de centrale administratie van Kind en Gezin, had op het moment van de bevraging nog niet zijn definitieve vorm aangenomen. Het spreekt voor zich dat dit rapport een weergave is van de situaties, de argumenten en de opinies zoals ze zich manifesteerden op het moment van de bevraging.

Profielschets van de bestudeerde cases

In het eerste hoofdstuk maken we een profielschets van ieder bestudeerd project afzonderlijk. We belichten telkens volgende aspecten: de samenwerking en structuur van het netwerk, de opstartfase en evolutie, de scope en de impact van het netwerk, de toekomstperspectieven en eventuele specifieke kenmerken die het project typeren.

Over de cases heen hebben we ook een aantal vaststellingen kunnen doen en inzichten kunnen verwerven die het specifieke karakter van de individuele case overstijgen. Het betreft inzichten en vaststellingen omtrent organisatorische aspecten, schaal en scope, en meerwaarde en impact van de samenwerking. Deze vaststellingen en inzichten worden overkoepelend besproken in hoofdstukken 2 tot en met 4.

Vaststellingen, inzichten en leerpunten

In het tweede hoofdstuk focussen we op enkele organisatorische aspecten van de samenwerking. We besteden in het bijzonder aandacht aan de voorgeschiedenis en de opstartfase van de samenwerking, het profiel van de netwerkactoren, het ideale profiel van de trekkende instantie, enkele uitdagingen m.b.t. de participatie en motivatie van de netwerkpartners en m.b.t. het managen van een netwerk, de oorsprong en besteding van middelen en de juridische structuur van het netwerk.

In het derde hoofdstuk bespreken we enkele vaststellingen, inzichten en leerpunten m.b.t. de geografische schaal en de inhoudelijke scope van de samenwerking. Wat het geografische aspect betreft, belichten we de voor- en nadelen van de verschillende schaalgroottes waarop de projecten werkzaam (zouden kunnen) zijn. Wat de inhoudelijke scope betreft, bespreken we de keuzes die gemaakt (kunnen) worden inzake de doelgroep en de inhoud van het (beoogde) aanbod en de impact hiervan op de werking van het Huis van het Kind.

Het vierde hoofdstuk identificeert de meerwaarde van de Huizen van het Kind, zoals gepercipieerd door de bevraagde respondenten. We maken hierbij een onderscheid tussen het Huis van het Kind, louter als netwerk van actoren, en het Huis van het Kind als fysieke bundeling van diensten. De gepercipieerde voordelen omvatten zowel feitelijk ervaren voordelen als inschattingen van potentiële

of verwachte voordelen die in de toekomst (sterker) ervaren kunnen worden. Tot slot staan we stil bij de impact van de Huizen van het Kind op de deelnemende organisaties en op eventuele andere bestaande netwerken.

Beleidsaanbevelingen

Tot slot formuleren we, op basis van de diverse vaststellingen, een reeks aanbevelingen aan de Vlaamse overheid met het oog op de verdere uitrol van het concept en model 'Huis van het Kind' in Vlaanderen ten behoeve van een versterking van de preventieve gezinsondersteuning. Samengevat betreft het de volgende aanbevelingen:

Aanbeveling 1: Verduidelijk het beoogde concept 'Huis van het Kind' in het beleidskader

Vanuit het praktijkveld weerklinkt de eensluidende vraag naar meer handvaten vanwege Kind en Gezin omtrent het concept 'Huis van het Kind' met het oog op de realisatie op het terrein. Die vraag is niet zo zeer een vraag naar rigide sturing, wel naar verduidelijking omtrent de verwachtingen over welke lading de vlag 'Huis van het Kind' moet dekken. De behoefte aan verduidelijking heeft betrekking op meerdere aspecten:

- ♦ de minimale doelstellingen, de minimaal te behalen resultaten
- ♦ het minimale aanbod, de minimaal te betrekken partners
- ♦ de schaal waarop de Huizen van het Kind georganiseerd moeten worden
- ♦ de vraag of een fysieke bundeling van diensten al dan niet verwacht wordt
- ♦ de criteria voor de toekenning van labels

Aanbeveling 2: Laat voldoende autonomie voor de uitwerking op het terrein

Terwijl vanuit het praktijkveld meer verheldering van het beleidskader wordt gevraagd, is er ook de breed gestelde vraag om in dat kader voldoende vrijheidsgraden te laten aan de netwerken en de netwerkpartners om beslissingen te nemen en keuzes te maken. Die autonomie wordt cruciaal geacht om op maat van de regionale of lokale context een netwerk te vormen en te laten functioneren. De aansturing van de netwerken 'Huis van het Kind' werkt dus idealiter voornamelijk op basis van suggesties en ondersteuning en minder op basis van verplichtingen.

Aanbeveling 3: Voorzie in financiële ondersteuning vanuit een transparant kader

Quasi unisono weerklinkt de stelling dat de slaagkansen voor de ontplooiing en continuïteit van netwerken 'Huis van het Kind' sterk gehypothekeerd worden zonder externe financiering. Wat betreft de besteding van een eventuele externe financiering, kwam de coördinatie van het netwerk als belangrijkste en vaakst genoemde bestemming naar voor.

Indien er geopteerd wordt voor een vorm van externe financiering, zouden we dan ook willen suggereren om deze in de eerste plaats te bestemmen voor de coördinatie van het netwerk. Daarnaast bevelen we aan om een transparant kader te voorzien: het moet voor alle partners in het netwerk duidelijk zijn hoe en onder welke voorwaarden het netwerk externe financiering zou kunnen bekomen.

Aanbeveling 4: Bouw niet-financiële ondersteuning voor netwerken uit

Naast de als essentieel beschouwde financiële steun voor netwerken, is het voorzien in niet-financiële ondersteuning een voornaam aandachtsgebied. Dit past in een aansturingstijl die vanuit een duidelijk beleidskader toch de nodige autonomie laat aan het werkveld om zich te organiseren. Deze niet-financiële ondersteuning kan zich onder meer richten op:

- ♦ het ondersteunen van de netwerkcoördinatoren in het opstarten van een netwerk
- ♦ het faciliteren van ervaringsuitwisseling tussen netwerken
- ♦ het creëren van een vormingsaanbod voor vrijwilligers

Aanbeveling 5: Herbekijk de juridische structuur voor het netwerk

De studie leert dat er op het terrein heel wat vraagtekens worden gezet bij de opties die in het voorontwerp van decreet worden genomen met betrekking tot de juridische structuur voor een netwerk 'Huis van het Kind'. Het ontwerp van regelgevend kader laat de keuze tussen feitelijke vereniging en een vzw-structuur. Bij beide constructies wordt voorbehoud gemaakt. Bijgevolg raden we aan om dit aspect van het beleidskader te herbekijken. Concreet suggereren we om sterker koppelingen te leggen met het bestaande kader voor intergemeentelijke samenwerking voor die netwerken die meer dan één gemeente beslaan. We suggereren meer bepaald om de piste van de interlokale vereniging verder te verkennen als juridische format voor een Huis van het Kind netwerk.

Aanbeveling 6: Creëer een kader voor interne en externe kwaliteitsbewaking

Een specifieke dimensie in de aansturing en ondersteuning van de netwerken 'Huis van het Kind' ligt in het creëren van een kader voor interne en externe kwaliteitsbewaking. Dergelijk kader blijkt een behoefte te zijn op het werkveld, maar kan ook de opvolging van de netwerken door Kind en Gezin ondersteunen. Specifieke thema's voor de interne kwaliteitsbewaking binnen netwerken zijn onder meer:

- ♦ de omgang met privacy issues
- ♦ kwaliteitsbewaking van het aanbod
- ♦ kwaliteitsnormen voor fysieke locaties 'Huis van het Kind'.

Aanbeveling 7: Overweeg een subsidiaire regierol voor de lokale besturen in het netwerk

Uit de studie blijkt dat heel wat actoren op het terrein in de lokale besturen een geëigende trekker voor het netwerk 'Huis van het Kind' zien. We adviseren om deze piste verder te verkennen, met name een subsidiaire regierol voor het lokaal bestuur. Dit wil zeggen dat aan het lokaal bestuur initiatief tot opstart van een netwerk wordt gevraagd indien initiatief vanuit het middenveld uitblijft.

Aanbeveling 8: Stroomlijn domeinoverschrijdend het Vlaamse beleidskader en landschap van organisaties

De pilootprojecten tonen aan dat het netwerk 'Huis van het Kind' soms overlapt met bestaande netwerken, zowel qua focus als qua partners, waardoor organisaties op het terrein soms vergaderlast ervaren of terughoudend zijn om in een bijkomend netwerk in te stappen. Overlap is wellicht nooit helemaal uit te sluiten. Toch kan hier structureel gestuurd worden door binnen de Vlaamse overheid over de respectieve beleidsdomeinen heen een grotere afstemming na te streven tussen

beleidsinitiatieven die naar (gedeeltelijk) dezelfde doelgroep zijn gericht en inhoudelijke raakvlakken vertonen.